

OP WEG NAAR EEN KRIMPBESTENDIGE OMGEVINGSWET:

Toetspunten voor het voorontwerp

OP WEG NAAR EEN
KRIMPBESTENDIGE
OMGEVINGSWET:

Toetspunten voor het
voorontwerp

- Tussenrapportage -

Dr. Piet Renooy (Regioplan)
Drs. Roland Oude Ophuis (Regioplan)
Mr. Hilke Aarninkhof (Holland Van Gijzen)
Mr. Anouk Brouwer (Holland Van Gijzen)

Amsterdam, november 2011
Regioplan publicatienr. 2195

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315
Fax : +31 (0)20 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
in samenwerking met Holland van
Gijzen Advocaten en Notarissen LPP in
opdracht van het ministerie van I en M.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
2	Onderzoeksverantwoording	1
3	Van krimpogaven naar lijst met toetspunten.....	3
4	Samenvattend	16
Bijlage 1	Verzamelen van knelpunten	17
Bijlage 2	Deelnemerslijst workshop & overzicht leden van de ..... begeleidingscommissie	21
Bijlage 3	Literatuur	23

1 INLEIDING

Deze beknopte tussenrapportage bevat onderdelen van het huidige omgevingsrecht die belemmerend werken of kunnen werken voor een effectief ruimtelijk beleid in regio's met (dreigende) bevolkingsdaling. Deze punten dienen volgens geïnterviewde deskundigen¹ te worden meegenomen bij het ontwerpen van een nieuwe Omgevingswet, zodat deze 'krimpbestendig' kan worden.

Om tot deze lijst met toetspunten te komen, is een aantal stappen gezet. Deze staan in paragraaf 2 beschreven. In paragraaf 3 maken we de vertaalslag van krimppogaven naar de lijst met toetspunten.

2 ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Om tot deze lijst met toetspunten te komen, zijn de volgende stappen genomen.

- *Stap 1* – Het inventariseren van knelpunten binnen het *huidige* omgevingsrecht in relatie tot krimppogave en op basis daarvan het opstellen van een longlist van knelpunten.
- *Stap 2* - Het toetsen van de longlist om deze in te korten tot een shortlist van knelpunten.
- *Stap 3* - De shortlist omzetten tot een lijst met toetspunten voor de nieuwe Omgevingswet.
- *Stap 4* - Het definitief maken van de lijst met toetspunten in overleg met de begeleidingscommissie.

Ad. Stap 1

Voor het inventariseren van knelpunten binnen het huidige omgevingsrecht in relatie tot krimppogave, hebben we gebruikgemaakt van een viertal methoden², namelijk:

1. literatuurstudie;
2. interviews;
3. online discussiegroepen;
4. uitwisseling met lopend onderzoek.

Het veldwerk leverde, zonder direct in te zoomen op specifieke knelpunten, een aantal algemene bevindingen op:

- De knelpunten spitsen zich vooral toe op krimp in relatie tot de beleidsterreinen ruimtelijke ordening, wonen, zorg, onderwijs en financiën.
- Het aantal gesignaleerde knelpunten dat *feitelijk* voortkomt uit wet- en regelgeving – en niet zozeer uit de invulling van het beleid – is beperkt.

---

¹ Het rapport vertegenwoordigt dus niet de standpunten van het ministerie van I en M.

² In de bijlage staat een uitgebreide beschrijving van de vier methoden die gebruikt zijn bij de inventarisatiefase.

- In anticipeergebieden is men vooral bezig met beleidsvoorbereiding op toekomstige krimp. Omdat er van uitvoering van het beleid nog nauwelijks sprake is, worden vanuit de anticipeergebieden betrekkelijk weinig knelpunten ervaren en (dus) aangedragen.

De geïnventariseerde knelpunten en krimpogaven hebben we geordend en gegroepeerd (longlist).

Ad. Stap 2

De longlist met knelpunten is vervolgens besproken met de juristen van Holland Van Gijzen. Hierbij stelden we gezamenlijk de volgende vragen:

- In hoeverre zijn de genoemde knelpunten werkelijk krimpgerelateerd?
- In hoeverre komen ze voort uit belemmeringen van wet- en regelgeving binnen het domein van het omgevingsrecht?
- Om welke wetten en regels gaat het specifiek?
- Welke oplossingen zijn er mogelijk?

Een deel van de knelpunten viel af omdat ze buiten het directe doel van het onderzoek vallen: het toetsen van de nieuwe Omgevingswet op krimpbestendigheid. Op deze wijze werd de longlist ingekort tot een shortlist van knelpunten voor de krimpogaven die voortvloeien uit het huidige omgevingsrecht.

De knelpunten die zijn afgevallen, komen niet in deze tussenrapportage aan bod, maar wel in de eindrapportage.

Ad. Stap 3

De shortlist vormde de basis van een workshop met interne en externe experts. Het doel van de workshop was om via de shortlist te komen tot een definitieve lijst met toetspunten voor nieuwe de Omgevingswet.³ Hierbij werden wederom per knelpunt dezelfde vragen gesteld als die in stap 2. Dit resulteerde in een lijst met toetspunten die we in de vorm van een tussenrapportage aan de begeleidingscommissie van het onderhavige onderzoek hebben aangeboden.

Ad. Stap 4

In een bijeenkomst met de begeleidingscommissie is de lijst met toetspunten weer verder aangescherpt.⁴ Het resultaat hiervan staat in paragraaf 3 beschreven. Daarin beschrijven we:

- de krimpogaven waarbij knelpunten voorkomen;
- de knelpunten inclusief onderbouwing;
- de daaruit voortvloeiende toetspunten voor de Omgevingswet.

---

³ De workshop vond plaats op vrijdag 30 september 2011 te Amsterdam. Zie de bijlage voor de deelnemers.

⁴ De bijeenkomst vond plaats op 6 oktober 2011. Zie de bijlage voor de leden van de begeleidingscommissie.

3 VAN KRIMPOPGAVEN NAAR LIJST MET TOETSPUNTEN

In deze paragraaf maken we de vertaalslag van krimpopgaven naar de lijst met toetspunten voor de nieuwe Omgevingswet.

Krimpopgaven met knelpunten

Het uitgangspunt van de analyse was het herkennen van beleidsopgaven gericht op het begeleiden van de gevolgen van bevolkingskrimp en de knelpunten in het omgevingsrecht die zich daarbij voordoen. Uit die analyse zijn vier krimpopgaven naar voren gekomen met een of meer knelpunten in wet- en regelgeving binnen het huidige omgevingsrecht, namelijk:

- terugbrengen van plancapaciteit en het intrekken van bouwplannen;
- herstructureren van wijken/kernen;
- slopen van woningen;
- nieuwbouw en renovatie.

Hieronder lichten we elke opgave kort toe. Vervolgens richten we ons op de knelpunten, waarbij we:

- kort de achtergrond schetsen;
- bepalen of het krimpspecifiek is;⁵
- op basis van de huidige wet- en regelgeving nagaan welke strategieën wel en niet mogelijk zijn;
- nagaan of er nog bijzondere aandachtspunten zijn ten aanzien van dit thema (mogelijke alternatieve oplossingen, aanbevelingen voor beleid et cetera);
- nagaan of er aanleiding is tot toetsing van de Omgevingswet en zo ja, op basis van welk criterium: de toetspunten voor de Omgevingswet.

Samengevat behandelen we hier:

Opgave $\rightleftarrows$ Knelpunt $\rightleftarrows$ Toetspunt

➤ **Opgave: terugbrengen van plancapaciteit en intrekken van bouwplannen**

Een deel van de gemeenten in krimpgebieden heeft te maken met een overschot aan bouwplannen. Zonder uitputtend te willen zijn, geven we enkele redenen voor de overcapaciteit van plannen:

- plannen gebaseerd op verouderde bevolkingsprognoses en/of woningbehoefte- en werkgelegenheidsonderzoeken;
- gebrek aan regionale afstemming;

---

⁵ Krimpspecifieke knelpunten definiëren we als volgt: die onderdelen van het omgevingsrecht die het voorbereiden en uitvoeren van maatregelen gericht op het opvangen van de gevolgen van bevolkingsdaling onnodig blokkeren, of die als knelpunten in krimpgebieden opvallend meer voorkomen, ofwel wanneer in krimpregio's de consequenties daarvan veel omvangrijker zijn.

- (te) hoge bestuurlijke ambities.

Vaak is het een combinatie van redenen die voor een overschot aan bouwplannen zorgt.

Gemeenten in krimpgebieden met een overcapaciteit aan bouwplannen zien zich genoodzaakt om de plancapaciteit af te bouwen. Hier doen zich de volgende knelpunten voor:

Knelpunt 1 - Tijdrovendheid van procedures

Achtergrond

Bij het wegbestemmen van plancapaciteit, maar ook bij herstructurering van wijken/kernen (zie ook knelpunt 4), krijgen gemeenten te maken met wettelijke procedures, onderzoeksverplichtingen, inspraaktermijnen et cetera. Hiermee is tijd gemoeid.

Krimpspecifiek

De genoemde procedures en verplichtingen zijn ook aan de orde bij nieuwe ontwikkelingen in groeigebieden. Het knelpunt is derhalve niet specifiek krimpgelateerd. Wel zal het knelpunt in krimpgebieden als extra prangend worden ervaren, of zijn de consequenties er veelal groter.

Strategie

Een gemeente kan bouwvergunningen intrekken wanneer deze een halfjaar lang niet zijn 'geconsumeerd'. Tegelijkertijd met de intrekking zou de gemeente direct een voorbereidingsbesluit kunnen nemen of een ontwerpbestemmingsplan ter inzage kunnen leggen, waardoor de plancapaciteit wordt bevroren (en de bouwtitel dus weg is). Om de werking van het voorbereidingsbesluit niet te verliezen, dient de gemeente wel binnen een jaar een ontwerpbestemmingsplan ter inzage te leggen waarin de plancapaciteit is weggenomen. Het risico blijft uiteraard wel bestaan dat de intrekking van de bouwvergunning wordt aangevochten.

In theorie zou een bestemmingsplanprocedure in een termijn van zes tot zeven maanden kunnen worden afgerond. Direct na de zienswijzentermijn van zes weken tegen het ontwerp-bestemmingsplan, dient het bestemmingsplan dan te worden vastgesteld door de raad. Binnen twee weken na het besluit tot vaststelling dient dit vervolgens te zijn bekendgemaakt. Na de afloop van de beroepstermijn van zes weken, treedt het bestemmingsplan in werking (art. 3.8 lid 5 Wro), tenzij er binnen de beroepstermijn een voorlopige voorziening is aangevraagd. De bestemmingsplanprocedure kan op basis van de Wro dus relatief snel worden afgewikkeld.⁶ De periode van beleidsbepaling- en vaststelling – voorafgaand aan het nieuwe bestemmingsplan – is hierin echter niet meegerekend. Kortom, de techniek (Wro) is snel, de beleidsvaststelling duurt lang(er). In het kader van beleidsvaststelling bij krimp is nog van belang

⁶ Benadrukt moet worden dat in de praktijk het traject veelal langer is.

dat een gemeente zich ervan dient te vergewissen dat er sprake is van krimp in haar gemeente. Deze oordeelsvorming kan lang duren.

Als er geen beroep is ingesteld, is het bestemmingsplan daags na afloop van de beroepstermijn onherroepelijk en anders moet op de uitspraak van de rechter gewacht worden, wat doorgaans ongeveer een jaar duurt.

Aandachtspunt

De periode van beleidsbepaling door een gemeente zou kunnen worden verkort, indien de provincie in een structuurvisie de krimpgebieden binnen haar provincie heeft uitgewerkt en vervolgens via de provinciale verordening normen oplegt ten aanzien van woningbouw in de provincie. In dat geval kan de gemeente eenvoudiger verwijzen naar of aansluiten bij het beleid van de provincie, waardoor de periode van haar beleidsbepaling en -vaststelling kan worden verkort.

Toetspunt Omgevingswet

Hoewel het hier geen zuiver krimpspecifiek knelpunt betreft, is het zeker ook voor krimpregio's van belang dat in de nieuwe Omgevingswet planprocedures – met inachtneming van zorgvuldigheid – zo kort mogelijk zijn en dat wettelijke mogelijkheden worden geboden voor het Rijk en provincies om visies en algemene regels vast te stellen (zoals momenteel de structuurvisies en provinciale verordeningen).

Knelpunt 2 - Financiële risico's bij wegbestemmen plancapaciteit

Achtergrond

Het wegbestemmen van plancapaciteit dan wel intrekken van bouwplannen leidt tot het risico van financiële schadeclaims (planschade⁷).

Krimpspecifiek

Een belanghebbende, in het kader van krimp in principe degene die eigenaar is van het perceel waar de bestemming dan wel bouwtitel wordt weggehaald, kan met een beroep op de planschaderegeling (afdeling 6.1 Wro) (directe schade claimen).

Dit knelpunt is sterk gerelateerd aan situaties met bevolkingskrimp. In tegenstelling tot in groeigebieden, leidt angst voor planschade (in de vorm van directe schade) in krimpgebieden tot risicomijdend gedrag en zo tot stagnatie bij de gewenste herontwikkeling.

Strategie bij plancapaciteit zonder concrete bouwtitels

Schadeloos wegbestemmen kan bij 'passieve risicoaanvaarding'. De achtergrond hiervan is dat een redelijk handelende en denkende eigenaar

⁷ Overigens verdwijnt planschade uit de bouwwetgeving (de Wro). Algemene schadebepalingen worden vastgelegd in de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

rekening diende te houden met de kans, dat het (planologische) regime ter plaatse in negatieve zin zou wijzigen.

Om een belanghebbende 'voorzienbaarheid' te kunnen tegenwerpen en zo schade te voorkomen of te beperken, wordt op grond van de jurisprudentie een periode van één tot anderhalf jaar aangehouden als termijn voor het wegbestemmen van de plancapaciteit. Dit is te beschouwen als een soort 'laatste-gebruikstermijn' voor die belanghebbende om alsnog gebruik te maken van de bestaande bouw- of gebruiksmogelijkheid (aanvraag bouwvergunning).

In de workshop tijdens dit onderzoek is besproken dat, vanuit het oogpunt van een beleid gericht op het begeleiden van bevolkingskrimp een periode korter dan één tot anderhalf jaar wenselijk zou zijn. De begeleidingscommissie van het onderhavige onderzoek is echter geen voorstander van het vastleggen van een harde termijn in wetgeving, nu dit in jurisprudentie – afhankelijk van de casuïstiek – is uitgewerkt.

Strategie bij plancapaciteit met concrete bouwtitels

Een gemeente heeft de mogelijkheid om een omgevingsvergunning voor het bouwen/bouwvergunning in te trekken wanneer na 26 weken nog geen gebruik is gemaakt van die vergunning. Daarnaast geldt een periode van drie jaar indien de omgevingsvergunning voor het bouwen is gecombineerd met planologisch strijdig gebruik.⁸ Dit is bepaald in art. 2.33 lid 2 onder a Wabo.

Aandachtspunt

In een nieuw bestemmingsplan kan een wijzigingsbevoegdheid aan het college worden gegeven om de bouwmogelijkheden positief of negatief bij te stellen als daar aanleiding voor is (Wro 3.6 lid 1 onder a.). De regeling en de toelichting kunnen daarbij zo worden ingericht dat een dergelijke wijziging voorzienbaar genoemd kan worden, bijvoorbeeld door het gebruik van de wijzigingsbevoegdheid te relateren aan de na vaststelling van het plan gerealiseerde gebouwen. Enige jaren na vaststelling van het bestemmingsplan kan van de wijzigingsbevoegdheid gebruikgemaakt worden, met slechts een geringe kans op planschade.

Eenzelfde resultaat is te bereiken met toepassing van andere flexibiliteitsinstrumenten⁹: uitwerking¹⁰ en binnenplanse afwijking (Wro art 3.6 lid 1 onder b en c). Dat laatste instrument is op dit moment nog riskant, maar in de huidige versie van het voorstel voor wetswijziging in verband met het permanent maken van de Crisis- en herstelwet (pChw), niet meer.

---

⁸ Bouwen in strijd met de planologische regels, bijvoorbeeld het bestemmingsplan. Voorheen ontheffing bestemmingsplan/projectbesluit.

⁹ Ruimte voor aanpassingen zonder dat de hele bestemmingsplanprocedure hoeft te worden doorlopen.

¹⁰ Een uitwerkingsplicht wordt meestal in een bestemmingsplan opgenomen voor het regelen van ontwikkelingen waarvan nog niet gedetailleerd bekend is hoe ze worden ingevuld.

Aandachtspunt

Een andere optie is om direct tijdens de procedure van het nieuwe bestemmingsplan de kwestie van schadecompensatie (directe schade) zo mee te nemen, dat een geschil over de schade betrokken wordt bij de beoordeling van de rechtmatigheid van het bestemmingsplan zelf en dus niet meer daarna mogelijk is. Hiermee worden financiële risico's beperkt en kan mogelijk tijdwinst worden geboekt. Op grond van een planschaderisicoanalyse is dat al mogelijk, maar daarmee wordt niet uitgesloten dat bij de definitieve schadebeoordeling op grond van artikel 6.1 Wro een veel hoger bedrag moet worden uitgekeerd. Ter voorkoming daarvan kan geprobeerd worden om in het kader van de vaststelling van het bestemmingsplan al een besluit te nemen over de uit te keren planschade. De huidige wet bevat twee complicerende elementen: de schade wordt uitgekeerd *op aanvraag* en planschade komt pas in beeld als het schadeveroorzakende besluit onherroepelijk is. Om die complicaties weg te nemen, zou de planschaderegeling in de Wro zo aangepast moeten worden dat planschade onder bepaalde voorwaarden ook zonder aanvraag vooruitbetaald mag worden. Omdat de (juridische) consequenties van dit voorstel nog niet geheel worden overzien, wordt nader onderzoek voorgesteld.

Aandachtspunt

Om een overschot aan plancapaciteit voor te zijn, is het aan te bevelen om bij het opstellen van een bestemmingsplan voor 'rode' bestemmingen een behoefteonderzoek in relatie tot de gewenste functie uit te voeren.

Tot slot kwam tijdens de workshop binnen het onderzoek naar voren dat krimp een omstandigheid is die onder het 'normaal maatschappelijk risico' zou moeten vallen, wat een rol zou moeten spelen bij de beoordeling van (de hoogte) van de tegemoetkoming in planschade. Door het tijdig en uitgebreid opnemen van krimp c.q. veranderende marktomstandigheden in openba(a)r(e) beleid(sstukken), en ook het openbaar maken van (concept-)beleidsstukken over krimp, wordt dit sterk bevorderd en neemt naar verwachting het risico op planschade af.

Op dit moment is hier nog geen jurisprudentie over.

Toetspunt Omgevingswet

Gelijk laten lopen van de bestemmingsplanprocedure en de planschadeprocedure (in onderzoek).

➤ **Opgave: herstructureren van wijken/kernen**

Voor krimpende gemeenten geldt dat er in een deel van haar wijken en/of kernen sprake is van een vertrekoverschot. Dit betekent onder andere dat in deze wijken en kernen woningen leeg komen te staan en het draagvlak onder het voorzieningenniveau afkalft. Dit heeft negatieve consequenties voor de leefbaarheid en een versterkend effect op krimp. Om deze vicieuze cirkel te

doorbreken, kunnen gemeenten kiezen voor het herstructureren van wijken en/of kernen. Er kan bijvoorbeeld voor gekozen worden om delen van de kwetsbare wijken en/of kernen om te zetten in groen of water (verdunning) en in de sterkere wijken verdichting te realiseren en het voorzieningenniveau te bundelen.

Binnen de herstructureringsopgave lopen gemeenten tegen een aantal knelpunten aan.

Knelpunt 3 - Onteigenen is moeilijk en kostbaar.

Achtergrond

Het onteigenen is op dit moment moeilijk en kostbaar. Gepleit wordt voor een eenvoudiger onteigeningsregime.

Op grond van de Onteigeningswet is het uitgangspunt volledige schadeloosstelling, zodat een individu, wiens belang moet wijken voor het algemeen belang, hierdoor niet wordt benadeeld. De Onteigeningswet spreekt in het kader van de schadeloosstelling over de 'werkelijke waarde' van de te onteigenen onroerende zaak. De wet spreekt over de prijs die tot stand zou komen in het 'vrije commerciële verkeer'. De vraag zal zijn in hoeverre bij het bepalen van deze werkelijke waarde rekening gehouden kan worden met krimpfactoren dan wel krimpinvloeden.

Krimpspecifiek

De Onteigeningswet is niet specifiek met het oog op groei dan wel krimp geschreven, maar om ruimtelijke ontwikkelingen in het algemeen belang mogelijk te maken. Door de jaren heen is er bij wetswijzigingen ook oog geweest voor volkshuisvestelijke en herstructureringsaspecten. Bij onteigening speelt de noodzaak een belangrijke rol; beoordeeld moet worden of er een dusdanige noodzaak bestaat dat het persoonlijke belang (waarbij dus inbreuk zal worden gemaakt op het omvangrijke eigendomsrecht) wordt gerechtvaardigd door het algemeen belang. Dit is echter niet krimpspecifiek.

Strategie

De Onteigeningswet biedt in beginsel gronden om in het kader van krimp over te gaan tot onteigening: ten behoeve van uitvoering van een bestemmingsplan (art. 77 sub 1), opheffen van achterstallig onderhoud in het belang van volkshuisvesting (art. 77 sub 2) en leegstaande gebouwen die de omgeving ontsieren (art. 77 sub 5). Specifieke elementen van de onteigeningscasus zullen uiteindelijk bepalen of er daadwerkelijk onteigend kan worden.

Aandachtspunt

Onteigening, hoewel niet krimpspecifiek, is wel besproken tijdens de workshop en de begeleidingscommissie gedurende het onderzoek. Bij veel bestuurders is er schijnbaar koudwatervrees om dit instrument in te zetten. De door ons geraadpleegde juristen benadrukken dat dit instrument juist meer functioneel

ingezet kan worden.¹¹ Een alternatief voor onteigening, zo is ook geopperd, is grondruil.

Toetspunt Omgevingswet
Niet van toepassing.

Knelpunt 4 – Onderzoeksverplichtingen zijn talrijk

Achtergrond

De vele onderzoeksplichten worden als knelpunt ervaren bij het herstructureren van bestaande kernen.

Krimpspecifiek

De (vele) onderzoeksverplichtingen zijn geen knelpunt dat specifiek van toepassing is op beleid ten aanzien van bevolkingskrimp (vergelijk knelpunt 1). Op basis van Europese regelgeving is men gehouden tot diverse onderzoeksverplichtingen. Wel is tijdens de workshop en in de begeleidingscommissie opgemerkt dat in krimpgebieden de onderzoeksverplichtingen relatief kostbaarder zijn, nu de kosten van het onderzoek vaker niet kunnen worden terugverdiend.

Beperking van de onderzoeksverplichtingen past overigens binnen de uitgangspunten van de nieuwe Omgevingswet.

Aandachtspunt

Het archeologisch onderzoek wordt hierbij vaak genoemd. In principe kunnen de archeologische waardenkaarten van de provincie gebruikt worden bij het opstellen van een regeling. Gemeenten kunnen zo'n kaart zonder veel kosten verfijnen en als basis gebruiken voor een beschermende regeling in het bestemmingsplan. Hiermee kunnen tijdrovende onderzoekstrajecten worden voorkomen of sterk worden verkort.

Op dit moment wordt gewerkt aan een wetswijziging waardoor het planschaderisico dat door de beschermende regeling ontstaat, vermindert. Op grond van artikel 38 van de Monumentenwet kan de bescherming ook bij verordening worden geboden. In dat geval is er geen risico op planschade.

Toetspunt Omgevingswet
Niet van toepassing.

---

¹¹ Vergelijkbaar met de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Knelpunt 5 - Rigide¹² bestemmingsplannen

Achtergrond

Er is door respondenten aangegeven dat bestemmingsplannen vaak te weinig functiedifferentiatie toestaan. Bestemmingsomschrijvingen worden als te gedetailleerd beschouwd. Wanneer men bovendien een functie wil aanpassen, kost dit veel tijd en geld. Globale plannen zouden meer flexibiliteit geven.

Het feit dat bestaande bestemmingsplannen rigide zijn ingestoken, is in beginsel een gevolg van in het verleden gemaakte (beleids)keuzes. Daarbij zijn het vaak de wensen van burgers en gemeenteraad die leiden tot een hoge mate van gedetailleerdheid. Met het vastleggen op een hoog detailniveau tracht men belangen te borgen en onzekerheid te verminderen.

De Wro geeft echter wel de ruimte om via flexibele bestemmingen meer flexibiliteit te creëren in een bestemmingsplan (voorlopige bestemming ex art. 3.2 Wro, wijzigingsbevoegdheid met eventueel uitwerkingsplicht ex art. 3.6 lid 1 onder 2 en lid 2 Wro en uitwerkingsplicht ex art. 3.6 lid 1 onder b Wro en flexibiliteitsbepalingen zoals opgenomen in artikel 3.6 lid onder c Wro in combinatie met artikel 2.12. lid 1 onder a) dan wel globale gebruiksbestemmingen (denk aan een ruime bestemming zoals bijvoorbeeld gemengde doeleinden waaronder diverse functies kunnen vallen). Bij flexibele bestemmingen kan een nadeel zijn dat er niet direct een bouwtitel is, aangezien er nog een opvolgend besluit van het college van B en W nodig is.

De gewenste flexibiliteit wordt naar alle waarschijnlijkheid wel geboden door de huidige Wro, maar wordt wellicht in de praktijk momenteel onvoldoende benut. En, indien de flexibiliteit niet reeds is benut, zal een nieuw planologisch kader vastgesteld moeten worden, hetgeen doorgaans als een omslachtig traject wordt ervaren.

Krimpspecifiek

Sterk gedetailleerde bestemmingsplannen zijn niet beperkt tot krimpgebieden. Dit fenomeen is overal aan te treffen. Aangezien in krimpgebieden vaak de noodzaak van functieverandering gevoeld wordt, maakt dat dit knelpunt daar vaker wordt gevoeld.

Strategie

Het huidige instrumentarium biedt ruime mogelijkheden om globaal dan wel flexibel te bestemmen.

Dat er in de theorie voldoende instrumenten zijn om globaal of flexibel te bestemmen, betekent echter nog niet dat dit een oplossing is voor de huidige praktijk van te gedetailleerde bestemmingsplannen. In de huidige praktijk wordt nog weinig gebruikgemaakt van de mogelijkheden die de wet biedt.

---

¹² Rigide in de zin van te gedetailleerd, te weinig mogelijk makend.

Aandachtspunt

Een mogelijke oplossing om toch flexibel af te wijken, is het mogelijk maken van wijzigingen via een omgevingsvergunning (voor strijdig gebruik) die na in ieder geval tien jaar wordt opgenomen in een nieuw bestemmingsplan.

Daarnaast zullen de bepalingen inzake vergunningsvrij bouwen (in de nieuwe Omgevingswet) ruimer worden, waardoor men flexibeler zal kunnen omgaan met bouwen op bepaalde percelen.

Toetspunt Omgevingswet

Wijzigingen mogelijk maken via een omgevingsvergunning.

Knelpunt 6 - Te weinig mogelijkheden voor nieuw beleid via experimenteerruimtes of tijdelijke bestemmingen

Achtergrond

In het verlengde van het vorige knelpunt wordt in het algemeen gepleit voor meer ruimte voor vernieuwend beleid, of beleid dat is toegespitst op de specifieke situatie in een regio. Dat zou kunnen door experimenten mogelijk te maken of meer ruimte voor tijdelijk gebruik van gebouwen te bieden.

Krimpspecifiek

Het huidige wettelijke kader biedt beperkte ruimte om in specifieke gevallen af te wijken van de voorschriften. In krimpgebieden kunnen de (dreigende) negatieve effecten van de teruglopende bevolking aanleiding zijn voor alternatieve wettelijke regimes. In die zin is hier sprake van een krimpspecifiek knelpunt.

Strategie

Binnen het huidige instrumentarium kan bijvoorbeeld globaal gepland worden (zie boven). Het wijzigen van gebruik of het buiten toepassing verklaren van voorschriften is echter een tijdrovende en verre van eenvoudige zaak.

Aandachtspunt

Te overwegen valt om aansluiting te zoeken bij de Crisis- en herstelwet (Chw), waar per algemene maatregel van bestuur (AMvB) aangewezen ontwikkelingsgebieden worden onderscheiden. In deze gebieden kunnen 'ter versterking van de duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling' ruimtelijke procedures vereenvoudigd en versneld worden.

Het gebiedsontwikkelingsplan vormt een planmatig afwegingskader waarin de gemeente aangeeft hoe milieuruimte vrijgemaakt zal worden voor maatschappelijk gewenste ontwikkelingen. In een dergelijk gebied (bijvoorbeeld krimpgebieden) kunnen dan bijvoorbeeld meer ontwikkelingen plaatsvinden dan in andere gebieden in de gemeente. Hierdoor kan de gemeente differentiatie toepassen. Het gebiedsontwikkelingsplan is te beschouwen als paragraaf in een bestemmingsplan.

Aandachtspunt

Uit oogpunt van leefbaarheid zal – zoals nu wordt voorzien – de maximale termijn voor aanwijzing ‘tijdelijke (voorlopige) bestemming’ in de huidige versie van het wetsvoorstel voor het permanent maken van de Crisis- en herstelwet (pChw), van vijf (Wro 3.2 en 3.22, tijdelijke ontheffing) naar tien jaar gaan. Bovendien is het voornemen om deze vergunningverlening op te nemen in de kruimellijst (artikel 4 van bijlage II bij Besluit Omgevingsrecht¹³). Hiermee wordt het eerder rendabel en eenvoudiger leegstaande (kantoor)gebouwen een tijdelijke bestemming te geven. ‘Zwischennutzung’ zoals dat in Duitsland in krimpende regio’s populair is geworden, wordt daardoor ook in Nederland beter mogelijk (zie ook Van Dam et al 2010).

Daarnaast wordt in de huidige versie van het wetsvoorstel voor het permanent maken van de Crisis- en herstelwet (pChw) voorgesteld om, mits goed onderbouwd, tijdelijke afwijking van het bestemmingsplan ook langer dan tien jaar mogelijk te maken.

Aandachtspunt: Right to Challenge

Het op een meer passende manier invullen van wettelijke kaders, zo mogelijk toegespitst op lokale omstandigheden, staat centraal bij het project ‘Right to Challenge’. Minister Donner (BZK) heeft dit project aangekondigd in augustus van 2011.

Bedrijven, burgers, professionals, (uitvoerings)instanties en medeoverheden krijgen de ruimte om alternatieven voor bestaande wet- en regelgeving aan te dragen om zo te komen tot een effectievere (betere kwaliteit) en efficiëntere (minder kosten) uitoefening van de primaire publieke taak. Deze alternatieven kunnen de vorm hebben van innovatieve projecten, vereenvoudigde procedures of een vermindering van de regeldruk. Organisaties die kunnen aantonen dat regelgeving, of de uitvoering en handhaving ervan, een efficiënte en effectieve uitvoering van hun taken belemmert en die tevens een alternatief hebben voor een betere uitvoering, kunnen een verzoek indienen om met dit alternatief aan de slag te gaan. Als daardoor het algemeen belang niet wordt geschaad en de taken conform het doel van de wet worden uitgevoerd, zal de overheid, eventueel na een experimenteerperiode, beoordelen hoe het alternatief gerealiseerd kan worden. Deze aanpak kan ook in krimpregio’s de mogelijkheid bieden tot maatwerk in wet- en regelgeving.

Bij een succesvol experiment wordt gezien of de wetgeving permanent wordt aangepast. De inzet van ‘Right to Challenge’ kan zo een substantiële bijdrage leveren aan de compacte overheid met meer ruimte voor de samenleving. De ministeries van BZK en EL en I zullen in overleg met de verantwoordelijke vakdepartementen vanaf najaar 2011 starten met tien tot vijftien pilots.

---

¹³ Op het moment van schrijven is dit nog niet geëffectueerd en... wetstrajecten kunnen grillig zijn.

Toetspunt Omgevingswet

- **Aansluiting zoeken bij de Crisis- en herstelwet (Chw) wat de ontwikkelingsgebieden/gebiedsontwikkelingsplannen betreft.**
- **Erop toezien of huidige regels die voor flexibiliteit (experimenteerruimte, tijdelijke bestemmingen) zorgen in bestemmingsplannen niet verdwijnen.**
- **Onderzoeken op welke wijze 'Right to Challenge' voor de toekomst duurzaam kan worden vormgegeven in het kader van de Omgevingswet.**

➤ Opgave: slopen woningen

Zoals in de voorgaande opgave al duidelijk werd, krijgen gemeenten die krimpen te maken met een woningoverschot. Om leegstand en verloedering tegen te gaan, is slopen een voor de hand liggende strategie. Een belangrijk knelpunt hierbij is hoe de sloop wordt bekostigd.

Knelpunt 7 - Kostendragers voor sloop ontbreken

Achtergrond

De kosten van sloop in een gebied kunnen niet altijd worden verrekend met nieuwbouw elders. Gedacht wordt daarom aan het mogelijk maken van bovenwijks kostenverhaal in de Grondexploitatiewet (Grex-wet).

Krimpspecifiek

In niet-krimpgebieden doet zich dit vraagstuk in veel mindere mate voor. Ten eerste zal er vaak minder aanleiding zijn tot sloop. Ten tweede zijn er via nieuwbouw meer mogelijkheden tot het financieren van die sloop.

Strategie

De Grex-wet biedt in beginsel de mogelijkheid om via een anterieure overeenkomst afspraken te maken met ontwikkelaars (Wro 6.24). Ook afdeling 6.4 Wro maakt het vragen van financiële bijdragen voor ruimtelijke ontwikkeling mogelijk.

Contractvrijheid staat daarbij voorop, zodat in beginsel ook sloopkosten van buiten het plangebied gelegen onroerende zaken meegenomen zouden kunnen worden. Aan de kostensoortenlijst ex art. 6.2.4. Bro is de gemeente bij het sluiten van een private overeenkomst niet gebonden, maar indirect kan de lijst wel van invloed zijn bij de onderhandelingen met een ontwikkelaar. Indien uiteindelijk wel het publiekrechtelijke pad gekozen moet worden (omdat er privaatrechtelijk geen overeenstemming wordt bereikt), zal de kostensoortenlijst alsnog een rol gaan spelen. Dan zal de vraag zijn of sloopkosten van buiten het plangebied gelegen onroerende zaken meegenomen kunnen worden in de exploitatieopzet als 'andere kosten in verband met de exploitatie' (zie art. art. 6.13 lid 1 onder c Grex-wet jo. art. 6.2.3 Bro jo. art. 6.2.4. Bro).

Aandachtspunt

Om dit knelpunt aan te pakken, verdient een programmatische aanpak aanbeveling. Hierin wordt een gebiedsontwikkelingsplan opgesteld, met daarin heldere keuzen voor aantallen en typen woningen die in een te kiezen periode worden gesloopt en gebouwd in het plangebied. Kosten voor zowel sloop als bouw kunnen hierin worden meegenomen. De programmatische aanpak zou tevens in lijn zijn met ideeën die binnen 'Eenvoudig Beter' leven.

Aandachtspunt

Daarnaast is het idee geopperd om naar analogie van het Parkeerfonds dat in veel gemeenten vigeert, ook een sloopfonds in te stellen. Daarvoor dienen in de gemeentelijke exploitatieverordening de voorwaarden gecreëerd te worden om een bijdrage van ontwikkelaars te vragen ter dekking van de kosten van het slopen van gebouwen elders in de gemeente. Hierdoor kan in feite bovenplans worden verevend.

Een dergelijke bijdrage voor het fonds zou wel moeten worden afgedwongen in plaats van op vrijwillige basis moeten plaatsvinden. Verwacht wordt namelijk dat een vrijwillige deelname beperkt zal zijn. Voordelen van een dergelijk fonds zijn een betere voorraad woningen, een betere kwaliteit woningen en een betere markt.

Companen en VD2 belichtten in hun onderzoek naar regelknelpunten bij het woonbeleid (Companen 2010) de positie van corporaties in relatie tot dit knelpunt. Ze stellen voor in het Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH) een vereveningsartikel op te nemen, waardoor de aanpak van deze krimpopgaven (mede) een sectorverantwoordelijkheid wordt.

Toetspunt Omgevingswet

Zie erop toe dat de vereveningsmogelijkheden uit de huidige wetgeving ook in de nieuwe Omgevingswet terugkeren en ten aanzien van krimp zodanig worden geformuleerd dat een bijdrage kan worden gevraagd van ontwikkelaars (nieuwbouw) voor sloop elders in de gemeente.

➤ **Opgave: nieuwbouw en renovatie**

Hoewel bij gemeenten die krimpen de woningvoorraad in kwantitatieve zin zal afnemen, blijft er behoefte aan kwalitatieve verbetering. De verbetering hangt vaak samen met doelgroepenbeleid. Hier geven we enkele voorbeelden:

- In krimpgebieden is er vaak sprake van vergrijzing en zal de voorraad daarop afgestemd moeten worden. Het toevoegen van seniorenwoningen (eventueel gecombineerd met zorg) kan daardoor prioriteit zijn.
- In gemeenten die krimpen, kan vraag zijn naar grote eengezinswoningen. Door middel van samenvoegen snijdt het mes aan twee kanten. De voorraad neemt af, terwijl er kwaliteit aan wordt toegevoegd.

Hieronder twee knelpunten met betrekking tot deze krimpopgave.

Knelpunt 8 - Eisen bouwbesluit

Achtergrond

Bij de wens om woningen samen te voegen, wordt als knelpunt ervaren dat aan de technische eisen van het Bouwbesluit moet worden voldaan.

Krimpspecifiek

In beginsel is dit knelpunt niet specifiek voor krimpgebieden, maar het heeft zich daar wel gemanifesteerd (Zeeuws-Vlaanderen, zie Companen 2011).

Strategie

In het (nog niet in werking getreden) Bouwbesluit 2012 is vastgelegd dat voor verbouwingen in bestaande gebouwen geen toestemming gevraagd hoeft te worden om af te wijken van nieuwbouwvoorschriften voor de nieuwe gebruiksfunctie. Initiatiefnemers kunnen zelf bepalen wat het correcte afwijkingsniveau is, mits het niet slechter wordt dan het bestaande niveau. De keuze is tussen vier mogelijke niveaus, te weten nieuwbouw, bestaande bouw, een ooit met bevoegd gezag overeengekomen niveau of een specifiek verbouwniveau. Hiermee is dit knelpunt niet meer urgent, aangezien de huidige ontheffing komt te vervallen met de inwerkingtreding van Bouwbesluit 2012 (1 april of 1 juli 2012).

Bij het samenvoegen van woningen zal ook de Huisvestingsverordening een rol spelen; die bepaalt immers of onttrekking van de woning aan de woningvoorraad is toegestaan.

Toetspunt Omgevingswet

Erop toezien dat dit element uit het Bouwbesluit 2012 ook in de nieuwe Omgevingswet wordt gecontinueerd.

Knelpunt 9 - Afschrijvingstermijnen te kort

Achtergrond

Bij woningen die worden gerealiseerd in de context van bevolkingskrimp, waarbij wordt aangegeven dat die een korte levensduur moeten hebben, loont het niet om te voldoen aan alle gestelde duurzaamheidseisen.

De eisen wat energie betreft, zijn opgenomen in het Bouwbesluit (zie tevens hierboven). Deze regels worden vanuit de Rijksoverheid vastgesteld. Bij bestaande bouw wordt door de overheid gestuurd op de energielabelklasse van een gebouw (bij nieuwbouw op de energieprestatie coëfficiënt (EPC)).

Krimpspecifiek

In beginsel zijn deze knelpunten niet sec krimp gerelateerd; ook bij groei kunnen de eisen van het bouwbesluit immers als omvangrijk worden ervaren.

Indien woningen daadwerkelijk voor een kortere exploitatieduur worden gebouwd, kan het inderdaad zodanig kostenverhogend werken dat de woningen onrealiseerbaar worden.

Er wordt gesignaleerd dat juist gemeenten zelf vaak extra eisen stellen bij de bouw van woningen, waardoor de kosten stijgen. Op grond van Woningwet 122 is dit echter verboden.

Een punt van aandacht voor gemeenten is daarom dat ze niet te veel eisen stellen aan nieuwbouw in de eigen gemeente.

Toetspunt Omgevingswet

In Omgevingswet behouden van art. 122 uit de Woningwet.

4 SAMENVATTEND

De rondgang langs vele betrokkenen bij het krimpbeleid in zowel krimpgebieden als anticipatiegebieden, heeft een negental knelpunten en daaraan gekoppelde toetspunten voor de opstellers van de Omgevingswet opgeleverd. Het betreft de behoefte om:

- procedures kort en flexibel te houden;
- aansluiting te zoeken met de Crisis- en herstelwet ten behoeve van de ontwikkelingsgebieden/gebiedsontwikkelingsplannen;
- flexibel gebruik van grond en gebouwen (experimenteerruimte, (langdurige) tijdelijke bestemmingen, afwerkingsniveau na functieverandering) mogelijk te maken;
- mogelijkheden te krijgen om kosten bovenplans te verevenen;
- plancapaciteit te kunnen reduceren zonder het risico van schadeclaims.

Deze aanbevelingen vloeien voort uit knelpunten die we krimpspecifiek hebben bevonden, onder meer omdat ze in krimpgebieden veel vaker optreden en daar aanzienlijk grotere negatieve consequenties hebben.

BIJLAGE 1

Verzamelen van knelpunten

Voor het inventariseren van de knelpunten binnen het huidige omgevingsrecht in relatie tot krimppogave hebben we gebruikgemaakt van een viertal methoden, te weten:

1. literatuurstudie;
2. interviews;
3. online discussiegroepen (LinkedIn);
4. uitwisseling met lopend onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd in een periode van vier weken in het najaar van 2011.

De methoden en respons worden hieronder verder beschreven.

1. Literatuurstudie

Op basis van eerdere uitgevoerde krimponderzoeken, internetonderzoek en tips van respondenten, zijn we tot een uitgebreide literatuurlijst gekomen (zie hiervoor de bijlage). Deze studies, rapporten en nota's hebben we doorgenomen op knelpunten.

2. Interviews

Steekproef

Voor het verzamelen van knelpunten in wet- en regelgeving, hebben we rond de 65 professionals benaderd per e-mail en/of per telefoon. Deze informanten zijn verspreid over 55 instellingen/organisaties (universiteiten en overige onderzoeksinstellingen, koepel- en belangenorganisaties, ministeries, provincies, gemeenten, corporaties en regionale samenwerkingsverbanden). De respondenten zijn geselecteerd op basis van (juridische) expertise en/of beleidservaring in krimp- en anticipeergebieden. Onder krimpgebieden wordt verstaan: gebieden waar de bevolking en/of het aantal huishoudens afneemt. Bij anticipeergebieden wordt verwacht dat dit gaat gebeuren.

De lijst kwam mede tot stand door middel van:

- ons eigen netwerk en uitgevoerd krimponderzoek in het verleden;
- literatuurstudie;
- inbreng van de begeleidingscommissie;
- de sneeuwbal methode: in de benadering van respondenten vroegen we ook naar mogelijke andere informanten.

Veldwerk

Het benaderen en interviewen van respondenten heeft plaatsgevonden in de periode van maandag 12 september tot woensdag 20 september. Bijna alle respondenten/organisaties zijn in eerste instantie per telefoon benaderd. In het

geval dat dat niet lukte, werd een e-mail verzonden.¹⁴ Diegenen waarvan we naar aanleiding van de eerste benaderingspoging geen reactie ontvingen, kregen binnen enkele dagen een herinnerings-e-mail met bijgevoegd de aanbevelingsbrief van de directie Nationale Ruimtelijke Ordening. Iedereen die per e-mail is benaderd, heeft tevens een itemlijst ontvangen.

Respons

Ondanks de relatief korte doorlooptijd van het veldwerk hebben we uiteindelijk van 35 respondenten verspreid over 28 organisaties een inhoudelijke bijdrage gekregen. Een enkeling hiervan heeft dit op schriftelijke wijze gedaan. Veel beleidsmedewerkers van provincies, gemeenten en corporaties gaven aan intern de lijst te hebben afgestemd.

De onderstaande twee tabellen geven een overzicht van respectievelijk de respons van:

1. experts van universiteiten en overige onderzoeksinstituten en vertegenwoordigers van koepel- en belangenorganisaties;
2. experts en ervaringsdeskundigen uit krimp- en anticipeergebieden.

Responsoverzicht

1.

Organisatie/instelling	Naam respondent
Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV)	Lex de Boer en Marrit van der Schaar
Aedes	Jelle Aarnoudse
Open Universiteit	Jos Teunissen
Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie	Henk Looyestijn
Bouwfonds	Carl Smeets
Planbureau voor de Leefomgeving	Femke Verwest en Niels Sorel
Vereniging van Recreatieondernemers Nederland (RECRON)	Joep Thönissen
Nederlandse Projectontwikkeling Maatschappijen (NEPROM)	Nicolette Zandvliet

2.

Organisatie/instelling	Naam respondent
Gemeente Terneuzen	Rolfo de Ruijter
Gemeente Sluis	Antoine Dierikx
Provincie Limburg	Ben van Essen en Wim Sniedt
Woningcorporatie ZOWonen (L)	Mathea Severeijns
Gemeente Sittard-Geleen	Bart Bux
Provincie Groningen	Elmer Koole en Antsje Lootsma
Gemeente Delfzijl	Rita Rolink
Woningcorporatie Acantus (Gr)	Ab van Dalen
Woningcorporatie Nijestee (Gr)	Smit Duyzentkunst
Woningcorporatie Elkien (Fr)	Ytsen Strikwerda

¹⁴ Uitgezonderd de enkeling waarvan geen e-mail adres beschikbaar was.

Vervolg 2.

Organisatie/instelling	Naam respondent
Woningcorporatie Thus Wonen (Fr)	Hotze Mellema
Provincie Drenthe	Eddy Diekema
Provincie Overijssel	Liesbeth Engelsman en Willemijne Moes
Regio Twente (DC Noise)	Linda van Asselt
Regio Achterhoek	Joke Emaus
Gemeente Doetinchem	Eric Wijnroks en Edwin Ketels
Gemeente Bronckhorst	Martin Jolink
Woningcorporatie Wonion	Gerrit Ooijman
Provincie Noord-Brabant	Arnoud Fortgens
Provincie Zuid-Holland	Frenk Bekkers en Marc Reede

Non-respons

De benaderde professionals die geen inhoudelijke bijdrage hebben geleverd, deden dit niet vanwege tijdgebrek of onvoldoende kennis van het onderwerp.

3. LinkedIn

Op drie discussiegroepen van LinkedIn die gericht zijn op het snijvlak van krimp en wetgeving hebben wij een oproep geplaatst om knelpunten in wet- en regelgeving aan te geven. Het gaat om de discussiegroepen:

- Krimp, het nieuwe denken (2.500 leden);¹⁵
- Wabo en omgevingsvergunning (2.900 leden);¹⁶
- Eenvoudig Beter (304 leden);

Dit heeft geen enkele bruikbare reactie opgeleverd.

4. Uitwisseling met lopend onderzoek

Op 1 juli 2011 openden de provincies Zeeland, Groningen en Limburg in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) op de website 'Van meer naar beter' een meldpunt voor knellende regelgeving op het terrein van krimp.¹⁷ Een kleine drie maanden later zijn er drie knelpunten, maar deze zijn niet bruikbaar voor het onderhavige onderzoek.

Ook de VNG plaatste maart 2011 een oproep op de website Omgevingsvergunning om te achterhalen welke knelpunten in de dagelijkse praktijk ervaren worden.¹⁸ De VNG heeft laten weten dat er wat krimpogaven betreft geen knelpunten bij hen zijn gemeld.

¹⁵ <http://www.linkedin.com/groups?home=&qid=2228493>

¹⁶ <http://www.linkedin.com/groups?home=&qid=1858987>

¹⁷ <http://www.vanmeernaarbeter.nl/meldpuntregelgeving>

¹⁸ <http://www.omgevingsvergunning.nl/nieuws/1305/knelpunten-omgevingsrecht-melden-aan-de-vng.htm>

BIJLAGE 2

Deelnemerslijst workshop 30 september 2011

Drs. (Ineke) Smits (ministerie van I en M)
Drs. (Gijsbert) Borgman (ministerie van I en M)
Mr. Ing. (Bert) Rademaker (ministerie van I en M)
Dhr. (Henk) Nijssen (provincie Zeeland),
Drs. (Jaap) Schuler (RECRON),
Mr. (Hilke) Aarninkhof (Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen)
Mr. (Anouk) Brouwer (Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen)
Dr. (Piet) Renooy (Regioplan Beleidsonderzoek)
Drs. (Roland) Oude Ophuis (Regioplan Beleidsonderzoek)

Leden van de begeleidingscommissie

Drs. (Ineke) Smits (ministerie van I en M)
Drs. (Gijsbert) Borgman (ministerie van I en M)
Mr. (Wim) van Gelder (ministerie van I en M)
Mr. (Ben) Bults (ministerie van I en M)
Dhr. (Blaas) Ventevogel (provincie Zeeland)
Dhr. (Jan) Merks (Parkstad Limburg)

BIJLAGE 3

Literatuur Omgevingsrecht-knelpunten Krimpbeleid

- Baris, J. (2010). *Krimp, een nieuwe ruimtelijke opgave. Lessen uit Duitsland*. NIROV output 19.
- BNA (2009). *Ruimte maken voor krimp. Ontwerpen voor minder mensen*. Amsterdam: BNA.
- Companen (november 2010). *Regelknelpunten woonbeleid krimpgebieden. Probleemstellende notitie, expertmeeting Arnhem*.
- Companen (2011). *Onderzoek samenvoegen goedkope woningen. Als elke druppel telt...* In opdracht van SEV en regio Zeeuws-Vlaanderen.
- Companen en VD2 Advies (december 2010). *Tussen droom en daad... Regelknelpunten woonbeleid krimpgebieden*.
- Dam, K. van, R. Galjaard, M. Harkink, P. McCann en L. van Wissen (2010). *Beleidsaanpak bevolkingskrimp in het buitenland. Noordoost-Schotland, Nord Pas-de-Calais en Brandenburg*. Den Haag: ministerie van BZK.
- Dieperink, M.A.M, en M.C.Rutherglen (2011). Van uitdelen naar herverdelen: Mogelijkheden voor financiering van regionaal krimpbeleid. In: *Grondzaken in de praktijk*, Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Kenniscentrum Voor Bevolkingsdaling en Beleid (2009). *Krimp-en-de regels. Over beleid en regels die het bestrijden van effecten van bevolkingsdaling hinderen*. in opdracht van de Provincies Groningen, Limburg en Zeeland.
- Korsten, A. en E. Goedvolk (2008). Bevolkingsdaling vraagt paradigmaverandering. In: *Tijdschrift Bestuurswetenschappen*.
- Lieshout Bestuursmanagement en TASK (2011). *Krimp; natuurlijk!. Een nadere verkenning van het verschijnsel Krimp. Verslag Denktank*.
- Ministerie van BZK (2010). *Experimenteren en inspireren. Op zoek naar (nieuwe) aanpakken voor krimp*.
- Ministerie van EL en I, *Voortgang Programma Regeldruk Bedrijven 2011 – 2015*.
- Ministerie van I en M (2011). *Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte*.

- Ministerie van I en M, *Bezinning op het omgevingsrecht. Essays over de toekomst van het omgevingsrecht*. Den Haag ND.
- Parkstad Limburg (2010), *Onorthodoxxxx & de Parkstad 5*.
- Parkstad Limburg (2010), *Risicoanalyse Planschade*.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2010). *Van bestrijden naar begeleiden*.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2011). *Nederland in 2040. Een land van regio's. Ruimtelijke Verkenningen 2011*.
- Provincie Groningen (2009). *Krimp in Groningen. Consequenties van bevolkingsdaling voor de overheid*.
- Renooy, P. (2009). Regels zitten krimp niet in de weg. In: *Aedes-magazine 21/2009*.
- Renooy, P., M. Groen en J. Klaver (2009), *Verkenning Rijksagenda Krimp en Ruimte*. Den Haag: ministerie van VROM.
- Rob/Rfv (2008). *Bevolkingsdaling. Gevolgen voor bestuur en financiën*.
- Rijk, VNG, IPO (2011), *Interbestuurlijke Voortgangsrapportage Bevolkingsdaling*.
- SER (2011). *Advies 11/03 Bevolkingskrimp benoemen en benutten*.
- SEV (2010), *Aanvalsplan Holwerd*.
- Topteam krimp voor Groningen (2009). *Krimp als structureel probleem*.
- VD2 Advies en Companen (2010). *Krimpinstrumentarium: stappen naar een nieuw evenwicht op de woningmarkt. Regio Westelijke Mijnstreek*.
- Visser, A.J. en M. Uyterlinde (2011). Krimpdorp behouden tegen hoge prijs. Leren van Ganzedijk. In: *ROMagazine 29 7/8*.

Regioplan Beleidsonderzoek

Nieuwezijds Voorburgwal 35

1012 RD Amsterdam

T 020 531 531 5

F 020 626 519 9

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl